

Politikai
röpiratok.

17.

NYILATKOZAT.

SZARVAS VÁROS

VÁLASZTÓIHOZ

INTÉZI

PODMANICZKY FRIGYES,

Szarvas város képviselője.

8.

PEST,

LAUFFER VILMOSNÁL.

1872.

LAUFFER VILMOS

kiadásában megjelentek s minden könyvtár számára ajánlhatók

a következő művek:

- Abbé*** a falu lelkésze.** Regény francziából. Három kötet
2 frt 80 kr.
- Born J., II. Izabella.** Spanyolhon eltűzött királynője, vagy a
madridi udvar titkai. Történeti leírás Spanyolhon legújabb
idejéből. 13 kötet 10 frt 40 kr.
- Dumas Sándor,** a vívómester. Regény 2 kötetben, forditotta Podhajeczky Sándor. 2 frt.
- — a három testőr. Regény, fordította Hang F. 6 kötet.
4 frt 80 kr.
- — egy tengerész kalandjai. Regény, ford. Hang Ferencz.
80 kr.
- — a regens leánya, Regény, fordította Hang F. 3 kötet
2 frt 40 kr.
- Benedicty József.** Nilusi emlékek. Uti benyomások Kairótól
Philosig. Bevezetéssel ellátta Vajda Victor. Négy famet-
szetű képpel. Ára 2 frt 50 kr.
- Garay János** összes költeményei. Második kiadás. A költő
arczképevel. 6 frt., kötve 9 frt.
- Szendrói Geöcze István,** utazás Braziliába és vissza. 2 kötet
1 frt 80 kr.
- Göthe, Faust.** Fordította Nagy István. 2 frt.
- Hámos Gusztáv és Kubinyi Lajos.** Uti jegyzetek Nyugot-
Europa fővárosaiban. 1852/3-ban 1 frt.
- Heckenast-Bajza Lenke.** Nyugot-Europa. Uti levelek.
1 frt 20 kr.
- Hunfalvy János.** Buda-Pest és környéke. Eredeti képekben,
rajzolta Rohbock Lajos. Aczélba metszették korunk leg-
jelesebb művészei. A történelmi és helyirati szöveggel és
24 aczélmetszettel kötve 6 frt.
csinosan kötve 10 frt.
- — ugyanaz német szöveggel 6 frt., csinosan kötve 10 frt.
- Jósika Julia.** Az élet esélyei. Regény 1 kötetben 1 frt.
- — elbeszélések 2 kötöt 1 frt 60 kr.
- B. Podmaniczky Fr., Álom és valóság** 2 köt. 2 frt.
- — Margit angyal, folytatása a „Tessék ibolyát venni“
című regénynek. 2 kötet 2 frt 60 kr.

NYILATKOZAT.

SZARVAS VÁROS

VÁLASZTÓIHOZ

INTÉZI

PODMANICZKY FRIGYES,

Szarvas város képviselője.

PEST,

LAUFFER VILMOSNÁL.

1872.

NYELVTUDOMÁNY

NYELVTUDOMÁNY

NYELVTUDOMÁNY

D^o BALLAGI GEZA

Tisztelt választók!

Az alkotmányos fogalmak szerint a népképviselő, midőn megválasztatni kíván újból, köteles egész őszinteséggel nyilatkozni azok irányában, a kik eddigelé bizalmukkal megtisztelték őt. Köteles tenni ezt, hogy a választók megítélhessék: vajjon megfelel-e az újból fellépő meggyőződése azon elveknek, melyeket a választó kerület vall.

Ezen általam helyesnek elismert s eddig minden alkalommal követett szokást, nem azért tartom kötelességemnek ismételni a jelen esetben, mintha Szarvas városa részéről képviselőjévé megválasztathatni reményleném, hanem követem azért, mert jelen programom, az általam 1865-ben és 1869-ben kiadott programoktól a közjogi alapot illetőleg eltérő levén; másrészről pedig a hitegetés, képmutatás és színlelés mesterségéhez nem értvén, lelkiismeretem csak úgy talál megnyugvást, ha épen e reám nézve válságos perczen, nyiltabban szólok a tisztelt választókhöz, mint bármely más alkalommal, — azért főleg, hogy az ellenem emelt vádakat illetőleg kihallgatlanul el ne ítéltessem.

Nem a jelen pillanatban, de már régebben kelet-

kezett lelkemben azon harez, mely csak alkalomra várt, hogy nyilvánosság elé hozathassék általam minden tétova nélkül s oly pillanatban, midőn azt nyilvánosság elé nem hozni, kötelesség mulasztásnak tartottam volna; mert a választások előtt kell kinyilvánítani minden egyes fellépőnek, vajjon meggyőződése ugyanaz maradt-e, vagy pedig változott, — az egyszer kiadott program kötelező erővel bírván meggyőződésem szerint, az egész országgyűlés tartamára.

A balközép eljárása a lefolyt három év alatt s állása a parlamentben kifejlődött pártárgyalatokkal szemben volt azon pont, melyre nézve megnyugvást találni nem tudtam s most kevésbbé tudok találni, mint eddig.

Kételyeim három fő irányban nyilvánultak, illetőleg nyilvánulnak:

1. Azon ferde állást illetőleg, melybe minden oly párt s így a középbal is jut, mely önmagát kormány képtelenségre kárhóztatja akkor, midőn épen a jelen nemzedék van hivatta arra, hogy hazánk alkotmányos életében a parlamentáris kormányformát honosítsa meg s politikai életünk talajába ültesse át.

A parlamentáris kormányforma csak úgy s csak ott honosodhatik meg, a hol két kormányképes párt áll egymással szemben; — kormányképeség alatt azt szokták érteni, hogy valamely párt kormányra jutását ne tegye függővé oly elvektől vagy vezéreszméktől, melyek azonnali gyakorlati keresztül vitele

vagy elvbeni elismerése, nem lehetséges az adott viszonyok között,

2. Aggályaimat fokozta azon kétes állás, melyet pártunk a szélső-bal irányában elfoglalt, s jelenleg is elfoglal; kétesnek mondom, mert a hányszor határozott állást kellett volna foglalnunk a szélső-bal irányában, mindannyiszor egy kis kaczerködés, közeledési s összeolvasztási izgatások képezték véget a jelentezésnek, — a helyett, hogy bátran szembe szálltunk volna azon párttal, melynek folytonos izgatásai, túlzásai s a népet félrevezető ferde demagog inkább mint democraticus eljárása, meggyőződés szerint határozottan veszedelmes irányul s következményekkel bír hazánkra nézve. Pedig alig lehet tagadni, vagy be nem látni, — hacsak a már gyakran használt sophismákhoz nyulni nem akarunk — hogy tekintve a közjogi alapot, a szélsőbal távolabb áll a középaltól, mint a középbal a Deákpárttól; mert míg a Deákpárt s vele együtt az ország többsége a dualismust fogadta el alapul, addig a középbal a personalis unionak életbeléptetését egész merevségében követeli; a szélsőbal eljárása pedig — bár mint vélekedjenek is annak egyes tagjai — feltartóztatlanul a forradalom felé vezet s végső következményeiben a foederalismust eredményezvé, a mi megint nem vezethetne másra, mint azon végmegoldásra, hogy Magyarországnak ne többé a magyar nemzet képezze a politikai nemzetet, hanem hogy minden egyes nemzetiség, mint nemzet váljék Magyarország jövődöbeli alakulásának mindannyi tényezőjévé. Bár

mennyire voltam s vagyok is mindig a mellett, hogy az egyes nemzetiségek jogos vágyai kielégítenek, de ezentúl nem mehetnék soha; mert azon perczen, melyben magát hazánkban, a szláv, szerb, román, német vagy orosz, nem fogja többé magyar honpolgárnak vallani, hanem elszigetelt nemzetet fog képezni, megszünt Magyarország lenni!

Én elhiszem, hogy a szélsőbal párt tagjai közül sokan vannak talán a kik nem óhajtják a foederalismust s annak végzetes következményeit, — de bár mit ügyjenek vagy mondjanak is, a tények kétségkívül ellenök szólnak; — utalok a cseh kérdésben tanusított magatartására azon pártnak, s ezzel azt hiszem elég van mondva.

3. Szomorúsággal töltötte el keblemet a folytonosan megújuló s minden alkalommal felélesztett közjogi vita, mely vita bármi jogosnak tekinthető is az ellenzék részéről, de tagadhatlanul s észrevehetőleg kiáltja fokoként népünk kebléből a törvény iránti tiszteletet, mely úgy is csak lazán él a honpolgárok szívében, a mi tekintve a közel multat természetes s alig szorul magyarázatra. A törvény iránti tisztelet fogalmával nagyon vigyázva kell bánnia épen a törvényhozóknak; megingatni azt nagyon könnyű, újból meghonosítani felette nehéz s hosszas mütét.

Az 1867-ki kiegyezést lehet tartani rosznak vagy jónak, lehet tartani compromissumnak, mely megszerzte s a mennyire emberileg lehet biztosította hazánk számára azon békés állapotot, mely szükséges arra hogy a százados mulasztásokat a kor igényeinek ké-

pest helyre pótolhassa, — ez vélemény s meggyőződés dolga; de törvény az mindaddig, míg alkotmányos uton meg nem fog változtatni; ennek fontosságát maga a középbal is elismerte, mert felhívásában ismét ott van azon tétel, mely e törvény kellő időben s az eszközök megválasztásával történendő megváltoztatásáról szól; mi oknál fogva tehát folytonosan s mind untalan felzaklatni az indulatokat, mikor valamint most úgy ezelőtt is elismerte a párt, miszerint, e törvény megváltoztatásának ideje még nem érkezett be.

Igaz, hogy a jobb párt s kormány azon oda magyarázható s az alkotmányos felfogásba ütköző állítása, mintha e törvényt megváltoztatni nem is volna szabad, olaj volt a tűzre; — de kérdem, ha elleneim gyarlók, ha elleneim hibába esnek, vajjon követnem kell-e őket az általam kárhozott úton az által hogy a másik szélsőségbe esem, — vagy pedig a jó irány követése által győzni le őket?

Az itt elmondottak birtak engem arra, hogy most a bekövetkezendő választások előtt tisztába jöjjenek önmagammal azon állás iránt, melyet jövőben elfoglalni akarok, — mert elvontam s elvagyok határozva inkább lemondani elválasztatásom esélyeiről, semhogy oly politikai hitvallás alapján választassam meg magamat, mely nem képezi egyéni meggyőződésem kifeolyását s melynek elvállalása által igaztalanságot követnék el enmagam s választóim irányában.

Állásom tisztázására Prónay József barátom nyújtott nekem alkalmat, a ki választói által erkölcsileg kényszerítve, nyilvánosság elé lépett politikai hit-

vallásával, melynek alaptételeit teljesen magamévá teszem.

Ez alaptételek e néhány pontba foglalhatók egybe :

A balközép azon hazafias végtörekvését, mely az 1861-ki feliratokban kifejezett s körülírt personal unio kapcsában keresi nemzeti önállóságunk biztosítását, jövőben is magaménak vallom ugyan, de tartózkodás nélkül kimondom: miszerint a balközép által alkalmazott eszközök és módok, — értve ez alatt az általam felebb elősorolt részint a programra részint a parlamentben követett eljárásra s párt állásra vonatkozó aggályaimat — épen a kitűzött irány s magasztos czél érdekében, a jelen viszonyok között nem voltak helyesen megválasztva s alkalmazva, mely oknál fogva nem is lehettek sikert hozók; sőt a lefolyt három évi sikertelen működéssel s eredménnyel szemben, az elfogulatlanul gondolkozó kénytelen bevallani — ha csak önámításba ringatni magát nem akarja — hogy a balközép ez irányban követett merev állása s működése, inkább eltávolította őt czéljától, semhogy megközelíteni engedte azt.

Ebből folyólag kijelentem tehát, hogy a balközép 1868-ik programjának a közös viszonyok rendezésére vonatkozó részét, fentarthatónak s követhetőnek nem vélvén: az 1867-ki törvények által megállapított alapot elismervén, arra határozottan s utógondolat nélkül reáállok; s addig is mig ezen alapnak a törvényszerű tényezők hozzájárulásával megváltoztatása vagy átalakítása végbe menend, megteendek

mindent mit a törvény rendel, részben azért hogy ezen törvény gyakorlati eredménye kevésbbé terhessé váljék, — részint azért hogy a meghozott törvények szigorú megtartása felett nyomatékosabban őrködhessenem.

Mint „szabadelvű ellenzék,“ legfőbb törekvésemet oda irányzandom: hogy hazánk anyagi és szellemi fejlődését a kor és haladás követelményeinek megfelelő szabadelvű s kulturai irányban elősegítssem. Ezt annyival inkább tartom szükségesnek, mert valamely ország önállóságát s függetlenségét a mai korban csakis a fokozatosan haladó műveltség, vagyonyosság s ezekből kifolyó felvilágosodottság képes fejleszteni, megvalósítani s biztosítani.

Meggyőződésem szerint, ha a balközép a programot magáévá tenné, s valamivel előre haladottabb s kezdeményezőbb álláspontot foglalna el a reform kérdések terén, — rövid időn csak két nagy párt léteznék a hazában s parlamentben: a szabadelvű s a conservatív párt, mely mind kettő hason elemekkel bírván s egyformán kormányképes levén, nemcsak meghonosítaná, de végképen meggyökeresítené a parlamentáris kormányformát hazánkban, s végét vetné valahára azon kisebb pártárnyalatoknak, melyek most egyéni felfogás s érdek szerint ez vagy amaz köpönyeg alá rejtőzve, mindennek inkább mondhatók mint épen annak, a minek ezimök felavatja őket.

Egy szóval, a mostani ferde pártállást s nem is indokolható pártárnyalatokat, — egy egészséges el-

vekre fektetett s következményeiben nagy horderejű pártalakulás váltaná fel.

Mielőtt tovább haladnék kénytelen vagyok épen e helyen s alkalommal két insinuatitot visszautasítani, melyek az Ellenőr és a Hon hasábjain láttak napvilágot, az e lapokban közzé tett nyilatkozatom alkalmával.

A Hon reánk fogta — Prónay Jósefre is vonatkozott nyilatkozata — hogy bennünket eddig sem kötött le valami nagyon a párt fegyelem; holott tudnia kell, hogy bár magán viszonyaimnál fogva oly élénk részt a tanácskozásokban nem vehettem is mint talán akartam volna, — de soha pártom ellen nem szólottam s nem szavaztam a képviselő házban, a mint sem szavazni sem szólani a balközép ellen nem is fogok April 20-áig.

Ez reáfogás tehát mindaddig, a mig be nem bizonyítja nekem, hogy bár mely kérdésben nem szavaztam a párt többségének határozata szerint.

Az Ellenőr ellenünk tett nyilatkozatában elmésebb volt s ügyesebb, mert amúgy oda vetve értésére adta a választóknak, hogy hisz ezek akarva nem akarva — szegény hülyék — már ott vannak a jobb oldalon, tehát renegátok; — holott erről ama pontozatokban nincsen említés téve, sőt elleukezőleg az insinuatival, ott ki van mondva, hogy mint „szabadelvű ellenzék” ohajtanók a párt alakulását.

E kis rectificatióval tartoztam önmagamnak, mert bár mennyire tisztelen s becsülöm is az ügyes kortes fogásokat, milyeneknek mondhatók e nyilatkozatok,

de a tiszta igazság akár elferdítését, akár gyanúsító félremagyarázását még is egy kissé erős s a magát miveltnak fitogtató journalistikához nem méltó kortes fogásnak tartom.

Im tisztelt választók, ama sok zajt ütött, de tiszta meggyőződésből fakadt, lelkiismeretes megfontolás eredményezte nyilatkozatom rövid története; — legyen szabad, mielőtt jelentésemet befejezném, még elmondani politikai hitvallásomat azon kérdésekre vonatkozólag, melyek szerintem legtöbb fontossággal s érdekekkel bírnak hazánkra nézve.

Mielőtt áttérnék az egyes pontozatokra, néhány általános észrevételt teszek.

A párt fegyelmet illetőleg, csak úgy vélek egészséges alapon nyugvó élénk s mozgékony pártot szervezhetni, ha kimondatik: miszerint az elvi kérdésekben a párt együtt szavaz; ez esetben tehát, a kisebbség mindenkor alárendeli magát a többségnek; ellenkezőleg ezzel minden mellékes, csekélyebb érdekű, vagy oly elvi kérdés, melynek szabadelvű értelmezése eltérést tűr meg, — nem tekintendő párt kérdésnek, mely esetben mindenki saját egyéni meggyőződése szerint szavaz.

A párt megvárja tagjaitól, hogy nemcsak a hatósági, de az egyesületi s társadalmi téren is mozgékonyt s érdeket fejtsenek ki, miáltal a párt számára befolyás, elveinek pedig érvény biztosítható; s mert meggyőződésem szerint a képviselőnek nem szabad elzárkoznia a világ elől, sőt kötelessége mennél tágabb látkörrel megismerkednie s megbarátkoznia;

— de ezzel ellenkezőleg helytelenek, s felette káros irányúnak, az erkölcsi süllyedést előmozdítónak s így tehát kárhozzátandónak tartom azt: ha valamely képviselő egyedül nyereség vágy által vezéreltetve vesz részt üzletekben s oly pénzbeli üzelmekben, melyek inkább a közönség kiaknázására, mint valamely életre való hasznos ügy létesítése érdekében léptettek életbe, helyesebben mondva hozattak napfényre. Ne feledkezzünk meg költőnk szép s fenséges mondatáról: minden ország támasza s talpköve a tiszta erkölcs.

Azon kérdésekre vonatkozólag, melyek kezdeményezése, fejlesztése és megoldása, részint közvetlenül, részint közvetve a képviselőházat illetik meg, a következőket tartom különösen kiemelendőknek.

A magyar-osztrák monarchia külpolitikáját illetőleg teljesen osztom a kormány jelenleg elfoglalt álláspontját. A magyar-osztrák monarchia, meggyőződésem szerint legalább, nem követhet támadó, de csak is védő külpolitikát; belszerkezetűnek, ethnographiai fekvésűnek, s különösen a magyar birodalom hagyományos politikája, feladatunkká tűzték ki: hogy a mit hajdan fegyverrel kezünkben védelmeztünk meg, azt jelenleg a szabad intézmények fejlesztése, a mivelődés előmozdítása s meghonosítása, rendezett, s a kor előhaladt szellemének megfelelő állapotok meggyökeresítése által terjesszük kelet felé, mely vezéreszmében s annak létesítésében rejlik egyedüli létfeltétele Magyarországnak. E vezéreszméből indulva ki, sem az elszigeteltség, sem a nagy hévvel kere-

sett, de leggyakrabban nagy terhekkel járó szövetségek nem lehetnek érdekünkben; sokkal üdvösebb reánk nézve, ha a szomszéd államokkal őszinte ugyan, de saját érdekeinket soha szem elől nem tévesztő barátságos viszonyt tartván fel, különösen közel érintkezést s legbensőbb barátságot állapítunk meg Németországgal, mely a művelődés és rend zászlóvivője képében, egyedüli természetszerű háttérét képezheti a haladási eszmék útján pályatörő szerepre hivatott Magyarországnak.

A világrésziünk politikai helyzetét lidércz gyanánt uraló fegyveres békét, daczára e meggyőződésnek sem hiszem egyoldalulag s be nem várva a körülmények fejlődését, lefegyverzett békévé átváltoztathatónak; mely a többi hatalmakkal közös kényszer helyzetünkénél fogva, még egy ideig sok gondot fog kelleni fordítanunk véderőnk fejlesztésére, illetőleg intensiv kiképeztetésére. Ez oknál fogva a közös hadsereget illetőleg a „területi hadosztályok“ rendszeres s gyökeres életbeléptetése legelső feladatunk. Különösen kívánatosnak tartom e pontot illetőleg, hogy a laktanya rendszer behozatala s fokonskénti életbeléptetése azonnal kezdessék meg. A laktanya rendszer által a következő főfontosságú előnyök volnának elérhetőek:

1. Lakosságunk fel volna szabadítható a felette alkalmatlan s rossz befolyású beszállásolástól; míg más részről a laktanyák építése következtében nem egy város nyerne pénzforgalmat s keresetet illetőleg.

2. Az ujoncok betanítása s begyakorlása rövi-

debb időt vevén igénybe a laktanya rendszer mellett, a jelenléti időtartam meg volna rövidíthető, miáltal tetemes költség kiméles eszközölthetnék.

3. A laktanyák lehetővé tennék azt, hogy a katonaságnál a rendszeres iskoláztatás általánosan behozhatóvá, mely katonai iskoláztatás mint a felnőttek oktatásának egyik kiegészítő része, kimondhatlan sok jót eredményezne a népoktatás terén s nem egy mulasztást volna hivatva helyre pótolni.

A közös hadsereg költségvetésében évenként előforduló tetemes rendkívüli kiadások leapasztandók volnának, miután azok folytonos megújulása a költségvetést szerfelett emelik s a kiadásaink s bevételeink közötti egyensúly helyreállítását részben lehetlenné teszik.

Főfontosságot helyezek arra, hogy honvédségünk műcsapatokkal látassék el, ezt megköveteli biztonságunk, államiságunk s ez érdekében van magának a dynastiának is; mert egyedül ez uton érhető el az, hogy honvédségünk át legyen hatva azon bizalomtól s öntudattól, mely nélkül tehetlenné válik bár mely véderő. Valamint a közös hadsereget úgy a honvédséget illetőleg is szükséges gondoskodni arról, hogy a ruházat előállítására, a pótlovazásra és altisztekre nézve, oly eljárás léptetessék életbe, mely a gazdálkodási, a nemzetgazdasági s honi iparosaink, nemkülönben a gyorsabb kiképzés s a keretek állandóbbá tétele igényeinek megfeleljen, mire nézve a szükséges törvények haladék nélkül bevolnának terjesztendőek.

Pénzügyi tekintetben a következőket tartom legfontosabbnak.

Egy oly költségvetési rendszernek megállapítása mely könnyen áttekinthető s világos, mely nem teszi szükségessé a folytonosan megújuló hosszas, de a hiányok által indokolt költségvetési vitát, a melyek alkalmával gyakran a főcél szorul háttérbe a mellék célok elől.

Főfeladat azonban pénzügyi tekintetben a bevételeik s kiadásaink közötti egyensúly helyre állítása. Ennek keresztül vitelét tetemesen elősegitené, ha:

1. A miniszteriumok hivatal-személyzete pragmatice rendeztetnék illetőleg rendszeresítették, a létszám leszállítása, a teendők helyes elosztása s a fizetések igazságos s méltányos kiegyenlitése által.

2. Az adó reform eréllyel keresztül viendő, különös súly fektetendő e tekintetben a földadó arányosítására s a jövedelmi adó fejlesztésére, mi által a fogyasztási adók fokenként megvolnának szüntethetők, adó képességünk pedig emelkednék, mert az adók mint igazságosak rendszeresebben folynának be; sokan pedig a kik eddig vagy épen nem vagy viszonylag szerfelett kevés jövedelmi adót fizetnek, az egyforma teherviselés elvének megfelelőleg megadóztatnának.

3. Az állam maga az iparos, gazda vagy gyáros szerepét nem vállalhatja magára, mert az állam polgáraitól vonja el a keresetet s azokkal versenyez, a kik érdekei az övével ugyanazonosak; nem is lehet iparos az állam már azért sem, mert mindig több

költséget igényel az iparcikkek az állam általi előállítására, mint ugyan azon cikknek az egyes vagy társulatok által történendő készítése. Mindennemű ipar vállalat tehát melyet az állam üz, minő bányák, gyárak, kohók, fel volnának hagyandók, illetőleg vagy eladandók vagy bérbe adandók; az államjavak haszonbérbe adása gyorsan s erélyesen keresztül viendő, — s e tekintetben csak az államerdőkre nézve teendő kivétel.

Az itt mondottak következménye gyanánt a dohány-egyedáruság eltörlését határozottan pártolom, melynek keresztül vitelét a következő módon tartanám lehetségesnek a nélkül, hogy az egyenes adót fizetők igaztalanul megterhelhetnének vagy az állam megkárosodnék. A dohány egyedáruság főleg azért törlendő el, mert egy nemzeti iparnak útját állja, sőt egy a jövőben nyereséges országos kereskedési cikk s iparág fejlődését örökre elzárja s elfojtja.

A dohány egyedáruság megszüntetése ellen fontos okok hozattak fel, nem annyira magára az elvre nézve, mint az eltörlés következtében beálló jövedelem kevesebbetet illetőleg.

Ami azonban bizonyos, hogy ha valamit elvben helyeselünk — mert eddig alig emelkedett hang, mely az egyedáruságot elvi oldaláról védelmezte volna — annak gyakorlati keresztül vitele, ha rögtön nem is, de fokoként jó akarat és kitartás mellett bizonyosan lehetséges is.

A dohány-egyedáruság megszüntetése ügyében első teendő lépés véleményem szerint, lelkiismeretesen

kipuhatolni a zárszámadásokból, mennyi tulajdonképen a dohány egyedáruságból évenként befolyó valóságos tiszta jövedelem. Azt hiszem, hogy ez összeg sokkal csekélyebbnek tűnik ki, mint a milyennek azt sokan tartják, mert az egyedáruság mindennemű kezelési költségei — milyenek gyártás, őrség, a befektetett tőke kamatai — levonatván a jövedelemből, alig fog azon tetemes összeg tiszta jövedelem gyanánt fennmaradni, mely jelenleg a költségvetésben szerepel.

A hiánynak más adó nem s jövedelmi forrás általi pótlásáról, az említettem tiszta jövedelmi összeg végmegállapítása után, sokkal könnyebben lehetne gondoskodni, — és pedig kiválólag a dohányzó adónak behozatala által, s részint közvetett adók útján, a mennyiben szabad levén a termesztés, gyártás s eladás, a természetőre, a gyárosra, s fogyasztóra oszlanék el a jövedelem kevesebblet pótlása, nem tekintve azt, hogy a külföldi nyers termény s iparezikk megvámolása által szinte tetemes összeg nyerethetnék meg.

Tekintettel azonban a jelenlegi természetőkre s fogyasztókra s tekintettel arra, hogy minden átmenet nehézségekkel jár — melyek a természetőt s fogyasztót egyaránt súlyosan érintik, — az itt felemlítettek tisztába hozatala után, kimondatván az egyedáruság megszüntetése, az egyszer kimondott elv gyakorlatilag néhány év lefolyása alatt fokenként volna azután keresztül viendő.

Ha valamely állam pénzügyviszonyainak, illetőleg államháztartásának rendezéséről van szó, fő elv s

alapeszme gyanánt mindannyiszor a kereskedés és ipar emelése tartandó szem előtt. A nemzeti ipar s kereskedés adja meg s biztosítja az ország számára azon jólétet s vagyonosságot, mely képessé teszi aztán mind azon áldozatokra, mely áldozatok meghozatala nélkül a meglevő bajon segíteni, meggyőződés szerint a lehetetlenségek sorába tartozik. Nem a meleg lázi növényhez hasonlóan, mesterséges eszközök által ápoltt iparról szólok itt, hanem nemzeti iparról, mely magában az ország nyers terményeiben, természetszerű fekvésében, lakossági s területi viszonyai-ban találja fel megalkotóját s megalapítóját. — Ily iparágaknak mondhatók hazánkban a vas, liszt, dohány, bőr, posztó, kender, fa, szesz, és ezukoripar. Ez iparágak nem mesterséges istápolást s ápolást igényelnek, de joggal megkövetelhetik azt, hogy versenyképességök, illetőleg felsejülésök lehetősége s az annak megalapítására szükségessé vált eszközök, meg ne vonassanak a nemzeti vagyonosodás e nevezetes tényezőitől.

Ez alapeszméből indulva ki, főfontosságú teendői közé tartozik törvényhozásunknak, pénzügyünk függetlenítése, mi ismét alig érhető el más uton, mint egy nemzeti-bank haladéktalan alapítása s egy egészséges alapon nyugvó bankrendszer elfogadása által, mely eszmének gyakorlati keresztül vitele, tekiutve a szomszéd államokban észlelhető pénzbőségget, most valószínűleg inkább lehetséges, mint bár mikor eddigelé.

A nemzeti ipar s kereskedés fejlődéséről szól-

ván, lehetlen elhallgatnom, mi elodázhatlanul szükségesnek tartom egyrészt azt, hogy az iparszabadság életbe léptetésével párhuzamosan ipariskoláknak kellő számban történendő felállításáról történjék intézkedés, mert iparosaink nem állanak a művelődés azon színvonalán, mely szükséges arra, hogy a versenyt előrehaladottabb szomszédaiukkal kitarthassák. Más részről a kereskedelmet s közlekedést illetően a lehető legnagyobb gyorsasággal kezdessék s vitesék mind az keresztül, a mi Buda-Pest szerencsés fekvésének természet adományozta előnyeit kifejteni s biztosítani van hivatva.

Mind az, ami Buda-Pest emelését czélozza általában, közvetve kihat az egész országra; Buda-Pesten öszpontosan mind az, a mit hazánkban a tudomány, a művészet s míveltség felmutatni képes; itt székel a törvényhozó testület, fejedelem és kormány; minden igaz magyar honpolgár szive örömtől lelkesülten feldobog, mikor e város fejlődését szemléli, mert ösztönyszerűleg érzi, hogy Buda-Pest jövője Magyarország jövője is; nem azért egyedül, mert hazánk fővárosa, hanem főleg azért, mert rendkívül előnyös fekvésénél fogva egyedül e város lehet Magyarország kereskedelmének s így tehát műiparának s nemzeti jólétének gyüpontja, illetően fő-telepe. Buda-Pest kereskedelmi s művelődési irányban való emelkedése s fejlődése, kihat Magyarország minden egyes, bármi távol fekvő vidékére, mert a kereskedelemmel párhuzamosan emelkedik egyszersmind értékben a nyers termelő vagyona s szorgalmának gyümölcse.

Buda-Pest kereskedelmi tekintetben előnyös fekvésének fejlesztése s biztosítása tehát meggyőződés szerint, elsőrendű országos ügy; minden egyes nap mely e téren mulasztást jelez, elvitázhatlan előnyére válik elleneinknek, s kárára anyagi s szellemi fejlődésünknek.

Hogy azonban Buda-Pest kereskedelmi tekintetben fekvéséhez méltóan fejlődhessék, szükséges mindenek előtt, nem rettenve vissza rövid időn busásan jövedelmező beruházásoktól, sürgősen gondoskodni arról, hogy a vasuti s vizi közlekedés, a kikötőket rakpartokat s raktárakat, a kereskedelem terjeszkedését s kényelmét illetőleg haladéktalanul megtörténhessék mind az, a mit évek óta követel s sürget a józan közvélemény s mind azok, a kik elfogulatlanul ítélvén, át vannak hatva azon meggyőződéstől: hogy Buda-Pest mint a kelet s nyugat közötti közvetítő kereskedelem fő telepe, csak úgy fog megfelelni e nagyszerű hivatásának, s csak az esetben biztosíthatja s szerezheti meg hazánkunk az e hivatása teljesítéséből kifolyó előnyöket, ha haladéktalanul megtesziünk mindent, a mi ezen előnyök gyors kifejlesztését s a kereskedelem érdekeinek s kényelmének hazánk fővárosával való azonosítását, a következő néhány év alatt nemcsak lehetővé teszi, de biztosítja is.

Vasutainkat illetőleg, az eddig uralgott elvtelenséget s rendszer ellenes eljárást, némileg jóvá tenni csak úgy lehet, — ha egyelőre csak is azon vonalok engedélyeztetnek országos költségen, melyek a már

megkezdott s engedélyezett hálózat kiegészítésére, a szomszéd államokkal való összeköttetésére, s azok jövedelmezőségének emelésére okvetlenül szükségesek. E tekintetben kimondandónak vélném, hogy az itt említett vasút hálózat kiegészítése után, tíz évig semmi nemű az ország megterhelésével járó vasut meg nem fog szavaztatni a törvényhozó testület részéről. E tény által háttérbe szorulna az egymással vetélkedő engedményeket hajhászók nagy zöme; míg azok a kik pénzeiket helyes uton és módon s nem egyedül a pillanatnyi nyereséget tekintve, óhajtanák basznosítani, szövetkezve a már meglevő társulatokkal, melék vasutak kamat biztosítás nélküli építésére fordítanák főkéiket. Az országos vasúthálózat számára egyrésztől, másrésztől pedig hazánk a fővonaloktól távoleső területei részére, melyeken anyag hiánya miatt alig építhetők kőutak, csak ez uton biztosítható nagyobb jövedelmezőség s egy olcsó s szakadatlan közlekedési eszköz.

Alig szükség mondanom mi égető kérdéssé vált egy útrenyszer végleges megállapítása és behozatala; e tekintetben bár mennyire népszerűtlen is az eszme, alig hiszem hogy állandót s gyakorlatit teremthessünk az út-vámok behozatala nélkül; az útvám eltekintve az ellene felhozható okoktól, a legigazságosabb adónak mondható, a mennyiben csak azt éri a ki a jó utak előnyeit élvezzi.

A vízi útakra, illetőleg csatornákra vonatkozólag mint e tekintetben szakismerettel s elő tanulmánnyal nem bíró, alig mernék, — egybehasonlítva azokat a

vasúttal —, végleges ítéletet mondani; de a szabályozási munkálatokra nézve tartózkodás nélkül ki mondom, hogy az áradásoknak kitett vidékek biztosításáról okvetlen s halaszthatlanul gondoskodni kell.

Az önkormányzatot s népképviselői rendszert illetőleg, néhány főkérdésre ezélszerűnek tartom nyilatkozni, mert e kérdések megoldásától függ nagy részben belkormányzatunk s törvényhozásunk jövő iránya.

A mult évben törvényvé vált törvényhatósági rendezést illetőleg egyelőre csak is két eszmét pendíték meg, mint a melyre nézve valószínűleg már a közel jövőben reform fog szükségesnek mutatkozni. Az egyik e kérdések közül a virilis szavazat, a másik a főispánoknak a jelölés körül adott túlságos hatalom.

A virilis jogot azért nem pártolom mert az alig eltörlött osztályok helyébe egy új osztályt alkot, osztályt mely legnagyobb részt nem is saját ügyekezé-
tének, hanem születésének köszöni e jogot; lehetséges ugyan, hogy valaki valamely előjogot kivételképen érdemeinél fogva jutalom gyanánt megszerez magának polgártársai részéről, de egy a jog s törvény előtti egyenlőségre alapított alkotmányban s kormánygépezetben nem képzelhető az, hogy valaki előjogot örökölhessen másoktól, pedig a virilis jog a vagyonnal járván leginkább az örökölt jog természetével bir. Igaz, hogy rendszeresítettén a házi adó kérdése, szükséges arról gondoskodni, hogy azok a kik legtöbbet fognak a törvényhatóság költségeihez járulni ki ne zárassanak a törvényhatósági költségvetést meg-

szavazók köréből; de ezt elérhetőnek tartom a választás nyújtotta előjognál fogva épen úgy sőt sikeresebben, mint a születés jogánál fogva.

A főispán kijelölési jogát illetőleg nem is tartom érdemesnek indokolni nézetemet, mert ez oly jog melynek a végső esetben való felhasználása lehetlenné tenné a főispán állását; egy oly jogot ruházni pedig egy hivatalnokra mely állását a helyett hogy tisztázná, gyengíti sőt kéteessé s tarthatlanná teszi, nem vélek fentartandónak.

A választási törvényre nézve kívánom az állandó összeírást és egy lehető alacsonyra szabott censust; szerintem választó volna minden 20 éves polgár, a ki sem gazdai sem apai hatalom alatt ninesen, adót fizet, írni s olvasni tud.

E szellemi census ellen s mellett sokat lehet felhozni, de annyi szerintem bizonyos, hogy mindaddig a mig az általános szavazati jogot behozhatónak nem tartom, e szellemi censust képzelem az egyedüli emberileg kigondolható garantianak e fenséges joggal való visszaélés ellen.

Ha a mai időben megkövetelik az altisztoktól, a váltóórtól, a pályáórtól, az irodaszolgától sőt legtöbb helyen a bércs gazdától, hogy írni s olvasni tudjon, ha e legprimitivebb kötelességek teljesítésére is, csak az írás és olvasás tudása által válik alkalmatossá, miért ne kötnők ama életbe vágó jogot ugyanezen feltételhez; annyival inkább, mert ha az alkotmányos életünk iránti érdekeltség fokozódik, a mint hiszem hogy folytonosan emelkedni s nem lankadni

fog, — a szülékre nézve ez egy ösztön fogna lenni mely buzditásul szolgál arra, hogy gyermekeiket el nem zárandók őket ama jog élvezetétől, lehetőleg szorgalmasan iskoláztassák. Meg vagyok győződve arról, hogy a mit most mint a jövő zenéjét állítanak oda sokan neveltséges gyanánt, az a legrövidebb idő alatt mint jó hangzati s egyedül megérthető dallam fog végig pendülni hazánkon, s a kétely mosolyát a meggyőződés komoly arczkifejezése fogja felváltani.

Az incompatibilitást illetőleg képviselő nem lehetne szerintem, a ministerek s államtitkárok kivételével, semmi nemű kormány hivatalnok, sem lelkész, sem tetteleges szolgálatban levő katona vagy honvéd tiszt; sem a pénzügyi sem a vasúti bizottságba nem választathatók meg: pénzüzetek s vasútak igazgatói, igazgató tanácsosai s hivatalnokai. Az incompatibilitást ki nem terjesztem a törvényhatósági tisztviselőkre, mert e felett határozni azon törvényhatóság van hivatva, mely megválasztotta az illetőket; ugyanez áll véleményem szerint az intézeti hivatalnokokra nézve is.

A választási visszaélések s megvesztegetés ellen okvetlen szükségesnek tartom egy lehető szigorú törvény meghozatalát, nem azért mintha azt hinném, hogy ez által véglegesen lehetlenné volna téve minden megvesztegetés, hanem azért, mert csak ez úton lehet gátot vetni e bűn elterjedésének s a hatalom s demagogia visszaéléseinek.

A titkos és nyílt szavazás kérdését, egészen nyílt, helyesebben mondva idő kérdésének tartom: valamint az általános szavazat úgy a titkos szavazat

kérdésében is, az eddig más országokban tapasztaltak nem mutatnak fel oly kedvező eredményt, hogy azt, be nem várva a kulturai fejlettség egy nagyobb fokát, az elvnek magának veszélyeztetése nélkül behozhatónak tartanám.

Az országgyűlési szaknak három évről öt évre való meghosszabbítását illetőleg, a három évi eddig szokásos időtartam mellett nyilatkozom; nem tagadom, miszerint idővel beállhat a meghosszabítás szükségessége s czélszerűsége, de ezen időpontot jelenleg még elérkezettnek nem tartom; sőt ellenkezőleg ha valamikor úgy épen a jelen perczen a jelenleg fenálló törvényhez ragaszkodom.

Törvényhozó testületünk mi alapon történendő megalkotásáról szólván lehetlen elhallgatnom a felsőház rendezésének kérdését. A két ház rendszerét üdvösnek tartom; szükséges az már azért is, mert a törvényhozásnak sietség s rohamos haladás, soha sem lehet feladata; a kivételes események alkalmával pedig, épen mert kivételek s ritkák, mindkét ház meg fog tudni hajolni a *salus reipublicae* szava előtt.

A felsőházat csak is vegyes alapon vélem rendezhetőknek. Egy része álljon a törvényhatóságok által választott tagokból, másik része a korona által nevezetnék ki.

Vegyesnek azért kívánom, mert egy tisztán választottakból álló felsőház, vetélytársává, még pedig veszélyes vetélytársává válhatnék a népképviselők házának; míg a korona által kinevezett tagok szükséges kiegészítő részét képezik a parlamentáris kor-

mány formának, mely csak ez úton biztosíthatja magának bizonyos eshetőséggel szemben a többséget.

Sem főpapot, bármi vallású, sem főispánt, véleményem szerint mint a felsőház tagját képzelni nem tudok; a főpásztorok gondja legyen öszpontosulva a lelkiek körül, a főispánok pedig állásuknál fogva függetlenek nem lehetnek s a törvényhozás teendőivel nem is foglalkozhatnak. A vagyon képviseltetését a felsőházban azért nem tartom lehetségesnek, mert mint már említém születés adományozta előjogokat nem vélek összeegyeztethetőknek a kor követelményeivel s létező törvényeink szellemével. Az első szülöttség joga nem gyökerezik sem törvényeinkben, sem szokásainkban; átültetett, de mind ez ideig sinlődő s meg nem honosodott idegen plántánál alig mondható egyébnek.

A milyen nevezetes valamely törvény meghozatala, épen oly nevezetes sőt sok esetben majdnem nagyobb érdekű a törvények végrehajtása; a legjobb törvény holt betű marad mindaddig, a míg annak végrehajtása nem vitetik keresztül a kellő erélylyel s lelkiismeretességgel. Ez alaptételtől indulva ki, e helyen különösen kiemelendőnek tartom, mennyire égető kérdéssé vált már az Erdélynek Magyarországgal való egyesítéséről hozott törvénynek minden következményeiben való végrehajtása. Egy törvény alig hajtható végre a nélkül hogy bizonyos érdekek meg ne sértenek, mert oly törvényt általában hozni nem lehet, mely ez vagy amaz irányban az állam egyes tényezőivel szemben sérelmes nem volna; már maga az

átmeneti szak sok bajjal jár; de az átmeneti szaknak is meg van a maga határa, a mint ezt az unio törvényére nézve tapasztaljuk; váljék valahára valósággá az, mit évek hosszú során át epedve vártunk s óhajtottunk.

Igazság ügyünk rendezésére nézve nem tartok lehetőnek bármi gyökeres rendszabályt mindaddig: míg polgári s büntető törvénykönyvünk nem lesz; ez irányban pontosítandó egybe a kormány s törvényhozás fő törekvése, mert a foldozgatás folytonos ingtagságot idéz elő igazságszolgáltatásunk terén, a mi e tekintetben úgy is rendezetlen viszonyainkat teljesen tűrhetlenné teszi.

A mi a hazánkban létező vallás felekezetek egymáshoz s az államhoz való viszonyát illeti, a következő alapeszmékből indulva ki, tartom lehetőnek e kérdés megoldását:

1. Teljes vallásegyenlőség s lelkiismereti szabadság.

2. Az államnak mint ilyennek nem lehet hivatása az állampolgárok hitét bírálgatni vagy ellenőrizni akarni.

3. A hazai törvények szigorú megtartása alól hite senkit sem oldhat fel.

4. Az önkormányzat joga biztosítva van minden felekezet számára: önalkotta s egyedül egyházi kormányzatra vonatkozó szabályaik azonban egyedül a törvényhozás jóváhagyása után válnak érvényesekké.

A népoktatásról szóló törvény, tagadhatlanul sok jónak vetette meg alapját; annak végrehajtását ille-

tőleg azonban több buzgalmat s határozottabb irányt követelek a kormánytól. A felekezetek erélyesen szoritassanak arra, hogy népiskoláik berendezését s tanítók díjazását illetőleg, a törvény követelményeinek eleget tegyenek; e célból különösen jóvá teendők mindazon mulasztások, melyek a tanfelügyelők különben üdvös intézményének életbeléptetése körül elkövetettek. A népoktatásról szóló törvényben kijelölt községek pedig haladéktalanul köteleztessenek felsőbb népiskoláik s polgári iskoláik berendezésére s felállítására.

Részemről kötelességemnek tartom kinyilatkoztatni, hogy a közös iskola eszméjét vallom magaménak; daczára e meggyőződésemmek a törvény követelményeinek megfelelő, jó s üdvös hatásu felekezeti népiskolát mint a mivelődés egyik hatalmas tényezőjét, örömmel üdvözlöm; nem a meglevő jót megrontani, hanem a hiányos helyébe jobbat alkotni, lehet egyedüli feladatunk.

Általában a népoktatást illetőleg nem szabad viszarriadnunk az annak emelésére szükségelt eszközök bár mi áldozat útján történendő előállításáról; ez oly befektetés mely százszorosan meghozza jövedelmét a fokozódó mivelődés képében.

A pesti egyetemnek mint államintézetnek rezdése, távol tartva attól a hittani karokat, a közel jövő feladatai között főhelyet foglal el. A középiskolákról szóló törvényjavaslat késedelem nélkül meghozandó, annyival inkább, mert annak keresztül vitele tagadhatlanul az átmenet bajait fogja felszínre

hozni, a mennyiben nem egy most létező felekezeti középiskolát, mint elegendő alappal nem bírót, s a törvény követelményeinek meg nem felelőt, meg fog jognatni. E helyen kimondandónak vélném elv gyanánt, hogy felekezeti középtanodát az állam csak azon esetben segíeyezhet, ha az állam javára, a segély arányához mért befolyás is biztosítva leend. Egy az óvodákról szóló törvényjavaslat nyomán a népoktatás és népmivelődés terén igen sok bajnak vehető eleje a felette sok jó léptethetik életbe; több tekintetben különösen nálunk a hol a lakosság legnagyobb része mezei munkával foglalkozik, az óvodát a néptanoda fölé helyezem; — de elnézve e véleményemtől, azt tagadni alig lehet, hogy az óvoda sokban teljesitheti azt, mit a népiskola teljesíteni nem képes.

Ez oknál fogva tartom főleg szükségesnek az óvodákról szóló törvényjavaslat meghozatalát s rögtöni erélyes végrehajtását, hogy helyre hozassék az 1868-ki törvényhozás szükkeblőség okozta egyik mulasztása.

Im tisztelt választók mind az a minek elmondását szükségesnek tartottam, hogy megítélhessék önök, melyek azon alapeszmék, a melyek politikai hitvallásom irányát képezik.

Ez elvekért küzdeni tartom kötelességemnek; ez elveknek bár mely alkalommal érvényt szerezni tartom legszebb feladatomnak.

Magyarország legbensőbb meggyőződéseim szerint egyedül azon esetben állhat fenn s indulhat egy szebb jövőnek, ha annak minden polgárai a munkát

másodtermészet gyanánt megszokják, a mivelődés meggyökeresítésén fáradsnak folytonosan, s így azon szellemi s anyagi fölény megállapítására törekednek, mely hazánk egyedüli létfeltétele s Magyarországnak hivatásszerű feladata.

Mind azt, a mi ez irányt előmozdítja üdvösnek tartom; mindazt pedig a mi e főeszmétől elvon; a mi konkolyt hint közénk s bizalmatlanná teszi a népet e feladatunk nehézségeivel szemben; a mi szellemi s ennek nyomán anyagi erőnk kifejlését gátolja, veszedelmes s káros befolyásának tartom hazánk jövőjére nézve.

A politikai élet terén épen ez oknál fogva kívánatosnak tartom, hogy ne egyedül párt szempont s a személyes kérdések irányozzák a pártok tevékenységét — de mindezek felett főleg a mindnyájunkkal közös haza érdeke birjon kiváló befolyással elhatározásainkra.

Bár mi szigorú is leend polgártársaim felettem elmondandó ítélete, azt nyugton fogom tűrni, mert mind az a mit cselekedtem s elmondottam, hazafiui meggyőződésemmel hamisítatlan kifolyása.

Eljen a haza!

Pest, 1872. Márczius 12-én.

Podmaniczky Frigyes

Lauffer Vilmos

kiadásában Pesten, újvilág-utca 19 sz. a.
megjelentek s minden hiteles könyvkereskedésben kaphatók
a következő, különös figyelmet érdemlő remek diszművek.

A

HERCZEG ESZTERHÁZI CSALAD FŐVADÁSZATAI OSZORÁN.

Vadászati diszalbum, Ferencz József császár, Magyarország
apostoli királya ő felségének ajánlva.

Prestel J. G. europai hírus az érdeklött vadászatokban
jelenvolt állatfestőnek a helyszínen felvett vázlatok után készült
eredeti festményei után előállított, a széleket bele nem értve
12 hüvelknyi hosszú és aránylagos szélességű tiz fényképpel,
a vadászaton jelenvoltak arczképeit felmutató, könyomatú szél-
ékitményekkel ellátott diszes lappal s vadászati helyiségek tér-
képeivel. A gyönyörűen nyomott szöveg szélessége 4-rét, 34
lap, melyhez a vadászati kürtjelek hangjegyei s az elejtett
vadak mennyiségéről szóló vadászlajstrom járulnak.

Ára szinezetlenül 48 frt., szinezve 80 frt.

Soborsini gróf FORRAY IVÁN

eredeti rajzai és jegyzetei szerint készült

UTAZÁSI ALBUM.

(Olaszország, Malta Egyiptom.)

"11"/₂₇" nagyságú ivrét, 86 lap szöveg, 40 kömetszetű
szinnyomatu, mesterileg készült táj- és néprajzi kép, két kö-
nyomatu arczkép és számos fametszettel. Réznyomatu papíron.

Diszesen kötve 88 frt., Fémsark és középécsinnal 100 frt.,

Pompás egész bőrkötésben 115 frt.

- Constant Benjamin**, az alkotmányos politika tana és a miniszteri felelőség. Ford. Perlaky S. 1 frt 20 kr.
Cseugery Antal, történelmi tanulmányok. I. köt. 2 frt 12 kr.
Dániel Gábor, történelmi kalászkok 1603—1711. A vargyasi Dániel-család irat-tárában levő nagyobbbrészt eredeti kéziratok után. Szerkeszti Thaly Kálmán, Bethlen Gábor, Kemény János, Bélydy Pál és II. Rákóczy Ferencz sajátkezű leveleinek könyomatu másolataival 2 frt 40 kr.
Fejér György, utolsó értekezletei a magyarok ősrökonairól. 1 frt 6 kr.

Ugyanezen műből cgyenkint is megszerezhetőek:

- A kunok eredete. 72 kr.
A kazarokról. 44 kr.
Haan Lajos evang. lelkész. Békésvármegye hajdana. 2 kötet 5 frt.
Külön az egyes kötetre.
I. Történelmi rész, magyar nyelven. 2 frt.
II. Oklevéltára rész, latin nyelven. 3 frt.
Ivánfi Ede, tanár. Magyarország és részeinek ezimerei számos szinezett érem- és czimer ábrával. A pesti egyetem által koszoruzott pályamű. Ára 4 frt.
Horváth Mihály, magyar történelmi rajzok. 3 frt.
Horváth Miklós, Törökország fővárosa 1 frt.
Gr. Károlyi Ede, a foederalt Hunniá 25 kr.
A kiegyenlítés okmánytáras története. 2 füzet. 2 frt.
Magyarország alaptörvényei közjogi fejtegetésekkel és felvilágosításokkal 1 frt.
Macchiavelli Miklós, értekezések Titus Livius római történetének X. első könyve fölött. Magyarította Pados János. A fölséges nemzet. Nagyérdemei képviselőinek kik Magyarország jogai önállása függetlensége és szabadságaért, férfias, nyíltsággal bátorsággal és állhatatossággal küzdöttek mely tisztelettel elismeréssel 3 frt 40 kr.
Montesquieu, a rómaiak nagysága és hanyatlása, azoknak politikája a vallásban. Magyarította Pados J. 1 frt 42 kr.
Pap Dénes, Parlament Debreczenben 1849-ben. 2 kötet. Ára 4 frt.
Potemkin Ödön, 1849. évi magyar hadsereg feloszlásának okai az aradi és temesvári táborozással. 1 frt 80 kr.

LAUFFER VILMOS

kiadásában megjelentek s minden könyvtár számára ajánlhatók
a következő művek:

- Llorente és Gallois.** A spanyol inquisitio története. 2 kötet.
Francziából. 1 frt 20 kr.
- Toldy István.** Az Egyházréformról. 3. kiad. 1 frt 30 kr.
- Stefan Toldy,** Betrachtungen über die kirchliche Reform.
Einem ultramontanen Geistlichen gewidmet. Ins Deutsche
übersetzt von Ludwig Hevesi. Vom Verfasser auto-
risirte Ausgabe. 80 kr.
- Dr. Schulte Frigyes János,** az egyházi és németjog tanára
a prágai egyetemen. Emlékirat az államnak az 1870. jul.
18-ki pápai constitutio határozataihoz való viszonyáról.
Fordította az esztergomi érseki főmegegye egyik áldozára.
Ára 80 kr.
- A Jézuitákról.** Alkalmi ajándékul mindenkinek, irta ** 30 kr.
- Szalay László,** a horvát kérdéshez 80 kr.
- Magyarország története, 6 kötet. Ára mind a hat kötet-
nek 23 frt 12 kr.
- Második Rákóczy Ferencz bujdosása. I köt. 1. és 2. füzet.
2 frt 40 kr.
- Erdély és a Porta 1567—8. 3 frt.
- Galanthai gróf Eszterházy Miklós, Magyarország nádora.
I. kötet 4 frt., finom kiadás 6 frt., II. és III. kötet 10 frt.,
finom kiadás 14 frt.
- Szász Károly,** Trencsényi Csák. Történeti beszély, tiz énekben
2 frt.
- Thaly Kálmán,** a nagyszombati harc. Hadtörténeti epizód
a kuruczvilágból. Kőmetszetű csatatérképpel. Toldalékul
a Győrvári harc. Ára 1 frt. 50 kr.
- Télly János,** magyarok őstörténete. Görög források a scythák
történetéhez. 1 frt 20 kr.
- — Athén harmincz zsarnoka. Regény egy kötetben, füzve
1 frt 80 kr.
- — Corpus juris attici, görög és latin nyelven. 8 frt.
- Toldy István,** régi Magyarország. A magyar birodalom po-
litikai viszonyai a honfoglalástól a szatmári békeig. Tör-
ténelmi és politikai tanulmány, 2 frt 80 kr.
- Weber Gyula,** a pápaság története. 10—11 kötet. Egy-egy
kötet 80 kr.
- Az iránytű,** vagy kereszténység az atheismusban. 1 frt 20 kr.

B. Podmaniczky Fr. , Kék szeműveges nő. 2 köt.	2 frt 40 kr.
— — egyetlen könyvesp. 2 kötet	2 frt 40 kr.
— — régen történt mindez. 3 kötet	3 frt.
— — a kedvencz. Regény, 2 kötet	2 frt 20 kr.
— — Apály és dagály, naplótördések	1 frt 20 kr.
Poe Edgar érdekesb novellái. Ford. Hang Fer.	1 frt 40 kr.
Pulszky Ferencz. A magyar Jakobinusok. Történeti regény. Ford. Beniczky E. 2 kötet.	2 frt.
Quinet Edgar. A forradalom. Francziából ford. gr. Károlyi Tibor. 2 kötet.	5 frt.
Rosty Zsigmond , a közös ügyek és egyedüli alkotmányszerű kezeltetésük.	80 kr.
Rényi Rezső. Pausanias. Tragödia 5 felvonásban	60 kr.
Sand György. A hó ember. Regény, ford. Szász Gyula. 3 kötöt	3 frt.
Sanson , a vérpad titkai. Emlékiratai a hét nemzedéken át Párisban hóhéroskodott Sanson családnak. 6 kötet.	6 frt.
Sardou Victorie. A fekete gyöngy. Regény francziából Bódog Károly.	1 frt.
Sarkady István , történeti beszélyek. 2 kötet.	2 frt.
Sue Jenő a „bolygó zsidó“ Regény, fordították Pleskott Hen- rik és többek 16 kötet	12 frt 80 kr.
Montepin Xavér. Az élő halott. Regény, fordította Lázár Mihály 5 kötet	4 frt.
Thaly Kálmán , zengő liget. Lyrai és újabb elbeszélő költe- mények. 2 kötet	2 frt.
— régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok a XVI., XVII. és XVIII. századból 2 kötet	4 frt.
Toldy. Adél asztalára	2 frt 40 kr.
— vászonba csinosan kötve	3 frt 20 kr.
Tompa Mihály. Virág regék. II. kiadás.	1 frt 20 kr.
Torkos László. Az ifju küzdelmei. Dramatizált allegoria hat képben. A Kisfaludi társaság által dicséretre méltatott mű.	80 kr.
Turgeneff , a nemes fészek. Fordította G.	20 kr.
Vadnai Károly. Eszter, a szép kardalnoknő. Regény 2 kötet	2 frt.
Xántus János levelei Éjszakamerikából.	3 frt 18 kr.
— utazása California déli részeiben.	3 frt 20 kr.